

ლია ქაროსანიძე

Lia Karosanidze

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

ახნ. ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტი

Arn. Chikobava Institute of Linguistics

**ივანე ჯავახიშვილი ქართული ტერმინოლოგიის
შესახებ**

**Ivane Javakhishvili about
Georgian Terminology**

საკვანძო სიტყვები: *ივანე ჯავახიშვილი, ქართული
ტერმინოლოგია*

Keywords: *Ivane Javakhishvili, Georgian Terminology*

„იმ ერს, რომელიც თავის სამწერლობო ენას შესაფერისად არ განავითარებს, არც შეუძლიან გონებრივი განვითარების უმაღლეს საფეხურს მიაღწიოს“, – ეს ციტატა იმ ცხრა ქართველი მეცნიერის ცნობილი წერილიდანაა, რომელიც 1915 წელს გაზეთ „სახალხო ფურცლის“ N305-ში გამოქვეყნდა. წერილს, სათაურით, „ქართული ლექსიკონის შესახებ“, ივანე ჯავახიშვილიც აწერდა ხელს. ავტორთა აზრით, ლექსიკონი იყო ის აუცილებელი და უმნიშვნელოვანესი იარაღი, რომელიც ენის გამდიდრებას შეუწყობდა ხელს. წერილში აღწერილია გეგმა, რომელიც სხვა საკითხებთან ერთად ტერმინოლოგიის განახლებასაც გულისხმობდა. ამ წერილს და მოგვიანებით წიგნად გამოცემულ პროგრამას გიორგი ყაზბეგი – ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების იმდროინდელი თავმჯდომარე – გაუნაწყენებია. ყაზბეგი უპირველეს საჭიროებად მიიჩნევდა თარგმნითი ლექსიკონების შექმნას, ივანე ჯავახიშვილის აზრით კი, ვერ იქნება ლექსიკონი სრულყოფილი, თუ არ ვიმუშავებთ ქართული სალექსიკონო მასალის გაცოცხლებაზე. „როგორ გადმოთარგმნის თქვენი ლექსიკონის შემდგენელი ამ სიტყვებს *нарабан*, *Иммунитет*, *Галерея* და მრავალ სხვას, თუ რომ ძველ ქართულ მწერლობითგან ეს ტერმინები შესწავლილი არა აქვს? თითონ შეთხზავს? მერე რა მნიშვნელობა ექნება ამგვარ შეთხზულ ტერმინებს?“ ივანე ჯავახიშვილის ყაზბეგისადმი გაგზავნილი პასუხი სხვა თვალსაზრისებთან ერთად საინტერესოა იმიტაც, რომ ტერმინოლოგიური მუშაობის პრინციპების შესახებ მისი თვალსაზრისებია მოცემული. აქაც და მის სხვა ნაშრომებშიც გარკვევით ჩანს ივანე ჯავახიშვილის დამოკიდებულება ხელოვნური ტერმინების მიმართ.

მიუხედავად ამისა, ივანე ჯავახიშვილი თანამშრომლობდა პირველი ტექნიკური ტერმინოლოგიური ლექსიკონის – სიტყვარის – შემდგენლებთან და გარკვეულ რჩევებსაც აძლევდა მათ. ლექსიკონის წინასიტყვაობაში ისინი მადლობას უხდიან ივანე ჯავახიშვილს: „მოვალეობად ვრაცხთ უღრმესი მადლობა გამოუცხადოთ პროფ. ივანე ჯავახიშვილს, რომელიც ყოველ ჩვენს მიმართვაზე შესაფერის დახმარებას და განმარტებას გვაძლევდა“. იმ დროს, როცა ნიკოლაძეების ჯგუფის მიმართ დაუნდობელი და ზოგჯერ ზღვარგადასული კრიტიკა ისმოდა გარკვეული ქართველი მეცნიერის მხრიდან, ივანე ჯავახიშვილი მათთან თანამშრომლობდა, თუმცა ისიც ცხადია, რომ ის არსებითად სხვაგვარი ტერმინოლოგიური მუშაობის მომხრე იყო. მას, მართალია, არსად და არასდროს გამოუთქვამს ნიკოლაძეებისა და მათ თანამოაზრეთა შესახებ სხვა კრიტიკოსთა მსგავსი თვალსაზრისი, რომ ევროპასთან დასაახლოებლად ქართული ტერმინები არ გამოდგება ან საერთაშორისო ტერმინი უფრო მისაღებია, ვიდრე ქართული, მაგრამ, ზოგადად, ეწინააღმდეგებოდა ხელოვნურად შექმნილი ტერმინების დამკვიდრებას, რადგან ფიქრობდა, რომ ახალ ცნებათა შესატყვისები ქართულ წყაროებში უნდა მოძიებულიყო. მას უნდოდა ყველა სახის ლიტერატურიდან გამოკრებილი მასალისგან სრულფასოვანი მზა ბაზის შექმნა ქართული ტერმინთშემოქმედებისათვის.

A nation that does not develop its written language properly cannot reach the highest level of mental development" - this quote is from the famous letter of the nine Georgian scientists, which was published in 1915 in the "People's Newspaper~N305. Ivane Javakhishvili also signed the letter with the title "About the Georgian dictionary". According to the authors, the

dictionary was the necessary and most important tool that would contribute to the enrichment of the language. The letter describes the plan, which, among other things, meant updating the terminology. Giorgi Kazbegi – the chairman of the Society for Spreading Literacy among Georgians – was upset by this letter and the program later published as a book.

Kazbegi considered the creation of bilingual dictionaries to be the first need, and according to Ivane Javakhishvili, the dictionary cannot be perfect if we do not work on reviving the Georgian dictionary material. "How will the compiler of your dictionary translate these words барабан, Иммунитет, Галерея and many others, if he has not studied these terms from ancient Georgian writing? " Does each one makes it up? Then what will be the significance of such fabricated terms?" Ivane Javakhishvili's reply to Kazbegi is interesting, along with other points of view, in that it contains his points of view about the principles of terminological work. Here and in his other works, Ivane Javakhishvili's attitude towards artificial terms is clearly visible.

Nevertheless, Ivane Javakhishvili cooperated with the compilers of the first technical terminological dictionary - Sitkvari - and gave them some advice. In the Introduction to the dictionary, they thank Ivane Javakhishvili: "We consider it our duty to thank Prof. Ivane Javakhishvili, who gave us appropriate help and explanation for each of our appeals~. At the time, When the Nikoladze group was excessively criticized by some Georgian scientists, Ivane Javakhishvili collaborated with them, although it is also clear that he was essentially in favor of a different terminological work. It is true that he never and nowhere expressed a similar point of view about the Nikoladze and their associates, that Georgian terms are not suitable for bringing Europe closer or that an international term is more acceptable than a Georgian one, but, in general, he was against the establishment

of artificially created terms, because he thought that correspondents of a new concepts had to be found in Georgian sources. He wanted to create a full-fledged ready-made base for Georgian terminology work from materials collected from all kinds of literature.